

**Образложение за зголемувањето на стапката на противцикличниот
заштитен слој на капиталот за изложеностите на банките во
Република Северна Македонија на 1,00%**

(„Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 145/23)

Врз основа на редовната квартална оцена на системските ризици, што ги вклучува податоците за првиот квартал од 2023 година, вклучително и најновите показатели, Народната банка донесе одлука за **зголемување на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот за изложеностите на банките во Република Северна Македонија за 0,25 процентни поени, од претходно утврдените 0,75% на 1,00%, со почеток на примена од 1 јули 2024 година.** Стапките на противцикличниот заштитен слој на капиталот за изложеностите на банките кон клиенти од други земји ќе се применуваат во согласност со висината на стапката којашто е утврдена од надлежниот орган на другата земја. Банките се должни да ги вклучат и овие стапки во пресметките за утврдувањето на вкупната стапка (или т.н. специфична стапка) на противцикличниот заштитен слој на капиталот за третиот квартал од 2024 година. Инаку, во согласност со претходните одлуки на Советот на Народната банка, од 1 август 2023 година до 31 декември 2023 година, во пресметките за утврдувањето на специфичната стапка на противцикличниот заштитен слој на капиталот, стапката на противцикличниот заштитен слој за изложеностите кон клиенти од Република Северна Македонија изнесува 0,5%, додека од 1 јануари 2024 година до 30 јуни 2024 година оваа стапка изнесува 0,75%.

Одлуката за зголемувањето на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот за изложеностите на банките во земјата се заснова врз оцените за натамошно присуство на цикличните системски ризици и продолжениот период на неизвесност од нивно остварување. Во услови на здрав и стабилен банкарски систем со зголемена профитабилност и соодветно ниво на ликвидност, кога ризиците сè уште немаат одраз врз билансите на домашните банки, **зголемената стапка на противцикличен заштитен слој на капиталот има за цел да делува превентивно кон дополнително јакнење на отпорноста на банките и со тоа да обезбеди повисока финансиска стабилност.** Зголемувањето на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот е во согласност и со мерките што се преземаат во поголем број земји во Европската Унија со кои се бара повисока адекватност на капиталот на банките како заштита од можните ризици од окружувањето.

Зголемувањето на стапката на противцикличен заштитен слој на капиталот се темели на дополнителни податоци за системскиот ризик, особено оние коишто се однесуваат на макроекономските движења и на пазарот на недвижности и коишто можат индиректно да ја поттикнат цикличната природа на кредитниот ризик. Оттука, особено е нагласено влијанието на високите стапки на промена на општото ниво на цените, како и високите стапки на цените на недвижностите во услови на постојан значителен раст на станбените кредити. Постојаниот двоцифрен раст на општото ниво на цените на годишна основа (16,1% во првиот квартал од 2023 година) предизвика затегање на финансиските услови преку зголемување на каматните стапки и заострување на кредитните услови, што претставува значаен чинител на ризик

за кредитоспособноста на клиентите на банките. Годишната стапка на раст на цените на недвижностите шест квартали по ред е двоцифрена и иако бележи извесно забавување, се одржува на високо рамниште (18,8% во првиот квартал од 2023 година и 20,1% во четвртиот квартал на 2022 година). Забавениот раст на цените на становите доаѓа по растот од 21,2%, што беше остварен во третиот квартал на 2022 година и којшто е историски највисокиот годишен раст по глобалната економска и финансиска криза. Растот на цените на становите и натаму е висок и го надминува својот долгорочен тренд, што упатува на потребата од внимателно следење на трендовите и во следниот период. Оттука, сè уште е рано да се оцени природата на овие поместувања. И станбените кредити, и покрај малото забавување, и натаму растат со двоцифрени стапки (11,4% на 31.3.2023 година и 12,8% на 31.12.2022 година). Портфолиото на станбени кредити е здраво и со највисок квалитет и засега нема знаци за остварување на кредитниот ризик, но неизвесниот макроекономски амбиент ги нагласува ризиците за следниот период и упатува на потребата за зголемена внимателност од страна на банките и претпазливост во спроведувањето на макрорудентните мерки заради натамошно јакнење на отпорноста на банките.

Банкарскиот систем е здрав и стабилен во услови на намалена стапка на нефункционални кредити, зголемена профитабилност и солвентност, како и одржување соодветно ниво на ликвидност, што е потврдено и со наодите од редовните стрес-тестови за главно висока отпорност на домашните банки на можни шокови. Во првиот квартал од 2023 година, стапката на адекватност на капиталот порасна на 18,0%, профитабилноста на банкарскиот систем се зголеми, а кредитното портфолио е со добар квалитет, при што стапката на нефункционални кредити е на ниско ниво и изнесува 2,8%. Оттука, одржувањето на повисоката стапка на противцикличниот заштитен слој на капиталот не би претставувало товар за ниту една од банките, особено што во согласност со регулативата, со примената на зголемената стапка ќе се започне по 12 месеци од нејзиното усвојување, што им остава доволно простор на банките соодветно да ги планираат своите капитални позиции.

Во случај на значително остварување на ризиците во билансите на банките, имајќи ја предвид природата на противцикличниот заштитен слој на капиталот и насоките на релевантните европски институции, **Народната банка може да ја преоцени потребата од негово делумно или целосно ослободување,** како поддршка на работењето на банките при евентуални неповолни сценарија.

Како и досега, се очекува дека банките и натаму претпазливо ќе ги планираат своите капитални потреби и ќе му дадат приоритет на зачувувањето и натамошното јакнење на капиталните позиции, соодветно со преземените ризици во работењето. Народната банка ќе продолжи со внимателно следење на системските ризици, при што, како и досега, висината на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот ќе ја преоценува на редовна квартална основа.